

вати питання про відшкодування збитків. Але вважаємо все ж, що питання про те, який спосіб відшкодування завданої майнової шкоди обрати, слід залишити потерпілому, оскільки кожна особа має свої переконання, відповідно до яких одній особі буде зручніше отримати таку саму річ, а другій — отримати грошове відшкодування й самому розпорядитися цими коштами, можливо й на зовсім інші потреби. Тому чинна законодавча конструкція способів відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого, закріплена в ст. 1192 ЦК України, є найбільш вдалою.

Зауважимо, що зобов'язання з відшкодування майнової шкоди, завданої потерпілому, не завжди буде альтернативним. Наприклад, якщо річ, яку було знищено, є визначеною індивідуальними ознаками (ст. 184 ЦК України). У такому разі вона є незамінною, тобто виконання зобов'язання в натурі є неможливим, тобто шкода, заподіяна потерпілому, може бути відшкодована лише в грошовому еквіваленті. Тому таке зобов'язання буде простим. У разі ж якщо шкоду було завдано речі, яка визначена родовими ознаками, то кредитор має можливість обрати як виконання зобов'язання з відшкодування шкоди потерпілому в натурі, так і грошове відшкодуванням завданих збитків.

Ночовкіна О. В. здобувач кафедри цивільного права №1 НЮУ ім. Я. Мудрого

РОЗІРВАННЯ ТА ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПОЗИЧКИ

Відповідно із чинним законодавством правовідношення з безоплатного користування майном, включаючи договір позички, можуть бути розірвані або припинені як на загальних підставах припинення зобов'язань, що передбачені гл. 50 Цивільного кодексу України (далі — ЦК), так і на підставах, які закріплені в статтях 834-835 ЦК.

Разом із тим, безоплатність є конструктивною ознакою договору позички, яка, разом із предметом договору складає характерні риси для відмежування його від суміжних договірних конструкцій, зокрема найму (оренди).

До підстав розірвання договору позички, які пов'язані з його безоплатністю як конструктивною ознакою слід віднести випадки:

- користування річчю, що не відповідає її призначенню та умовам договору;
- коли річ без згоди позичкодавця передана у користування третій особі;
- якщо в результаті недбалого поводження з річчю вона може бути знищена або пошкоджена;
- якщо у зв'язку з непередбачуваними обставинами річ стала потрібна позичкодавцеві.

Разом із тим правила гл. 50 ЦК можуть застосовуватися до договору позички у тій частині, у якій вони не суперечать його безоплатності. Так, відповідно до ст. 651 ЦК зміна або розірвання договору допускається лише за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або законом. Договір може бути змінено або розірвано за рішенням суду на вимогу однієї із сторін у разі істотного порушення договору другою стороною та в інших випадках, встановлених договором або законом. Згідно ч. 1 ст. 652 ЦК у разі істотної зміни обставин, якими сторони керувалися при укладенні договору, договір може бути змінений або розірваний за згодою сторін, якщо інше не встановлено договором або не впливає з суті зобов'язання. Що ж стосується істотності зазначених категорій, то статтями 651 і 652 ЦК встановлено, що істотним порушенням договору є таке порушення стороною договору, коли внаслідок завданої цим шкоди друга сторона значною мірою позбавляється того, на що вона розраховувала при укладенні договору. Зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах [1].

Раніше зазначеного строку договір може бути розірваний й у наступних випадках:

- при непереданні позичкодавцем предмету позички користувачеві у разі укладення правочину за консенсуальною моделлю;
- у разі відмови позичкодавця передати користувачеві документи та приналежності речі, без яких вона не може належним чином експлуатуватися;
- при загибелі майна, переданого за договором позички;
- при відмові користувача від договору з причини неповідомлення йому про обтяження майна правами третіх осіб;
- якщо одна зі сторін виявила істотні недоліки речі, про які позичкодавець не знав і не міг знати при укладенні договору, і які роблять неможливим ефективно використання речі;

- при використанні користувачем права повернути річ, передану йому у користування, в будь-який час до спливу строку договору. Відповідно до ст. 834 ЦК, якщо річ потребує особливого догляду або зберігання, користувач зобов'язаний повідомити позичкодавця про відмову від договору позички не пізніше як за сім днів до повернення речі;

- у разі зміни власника речі, переданої у користування, новий власник має право вимагати розірвання договору, який укладено без визначення строку. Про розірвання договору користувач має бути повідомлений заздалегідь, у строк, що відповідає меті позички;

- при розірванні договору за рішенням суду у випадку здійснення користувачем дій, спрямованих проти інтересів позичкодавця;

- за згодою сторін;

- за інших обставин, передбачених законом або договором.

Окрім перелічених вище випадків, сторони договору позички можуть передбачити й інші правові підстави його розірвання. В той же час, як зазначає А. О. Іванов, вони можуть виключити будь-яку з підстав його дострокового розірвання, оскільки останнє є їх правом, а не обов'язком [2, с. 303].

ЦК містить лише одну спеціальну норму, яка присвячена припиненню договору позички. Відповідно до ст. 835 це відбувається у разі смерті фізичної особи, якій річ було передано в безоплатне користування, якщо інше не встановлено договором. Введення цієї норми пояснюється тим, що договір позички являє собою дружню послугу, ґрунтується на взаємній довірі контрагентів та нерозривно пов'язаний з особою користувача. До того ж на рівні закону упереджується можливість спадкоємців користувача продовжити автоматично користуватися чужою річчю, іншими словами, як зазначає В. Посполітак, заперечується можливість для спадкоємців користувача спадкування прав та обов'язків користувача [3, с. 168]. Однак, для продовження користування такою річчю (майном) спадкоємцям користувача необхідне спеціальне застереження про це в договорі.

Щодо припинення договорів, користувачами яких виступають юридичні особи, то підставою припинення договору позички є її ліквідація. Ми поділяємо точку зору тих авторів, зокрема А. О. Іванова, який вважає, що це пов'язано з тим, що договір безоплатного користування річчю, який укладений з позичкоотримувачем — юридичною особою, в значній мірі позбавлений особистого характеру та має мало спільного з дружньою послугою [2, с. 355].

Проаналізувавши загальні та спеціальні норми ЦК, можна дійти висновку, що з точки зору принципу економії правового матеріалу закріплення в ст. 835 зазначених підстав припинення договору є надмірним, оскільки вони передбачені статтями 608 та 609. Крім того, згідно з ч. 3. ст. 827 можливим є застосування до відносин позички за аналогією правил ст. 781 ЦК, враховуючи субсидіарне застосування до нього положень глави 58 ЦК про найм (оренду).

Використані матеріали:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р., №435-IV // Верхов. Рада України : офіц. веб-сайт [Електрон. ресурс] – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1334313534405674> – Заголовок з екрану.

2. Иванов, А. А. Безвозмездное пользование имуществом / А. А. Иванов // Гражданское право : Учебник. Часть II / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – М.: «ПРОСПЕКТ», 1998. – Т. 2. – 784 с.

3. Посполітак, В. Договір позички в Цивільному кодексі УРСР та в Цивільному кодексі України: порівняльний аспект [Текст] / В. Посполітак // Українське право. 2003. № 1(16). – К. : Укр. Правнича Фундація / голов. ред. М. І. Козюбра, 2003. – С. 164-170.

Походжук Р. В., молодший науковий співробітник відділу проблем приватного права НДІ приватного права і підприємництва ім. академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

ОСОБЛИВОСТІ ДОГОВОРУ ПОСТАЧАННЯ ЕЛЕКТРИЧНОЇ ЕНЕРГІЇ ЯК СПОЖИВЧОГО ДОГОВОРУ

Відносини пов'язані з забезпеченням людини електричною енергією опосередковуються договором постачання електричної енергії через приєднану мережу (далі — договір постачання електричної енергії). Такий договір є різновидом договору постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу, закріплений у ст. 714 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України). До вищевказаного договору